

Слободан Ч. Антонић¹
Универзитет у Београду,
Филозофски факултет,
Одељење за социологију
Београд (Србија)

050:316СОЦИОЛОШКИ ПРЕГЛЕД"1961/2021"
001.89(497.11)

Оригинални научни рад

Примљен 31/10/2021

Прихваћен 15/11/2021

doi: [10.5937/socpreg55-34682](https://doi.org/10.5937/socpreg55-34682)

НЕКА РАЗМИШЉАЊА ПОВОДОМ ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА ОД ОБНОВЕ СОЦИОЛОШКОГ ПРЕГЛЕДА (1961–2021)

Сажетак: У поводу годишњице часописа, аутор разматра три питања из домена научне политике у Србији: језик и писмо часописа, питање издавача, те место и улогу часописа у научној заједници. Аутор закључује да масовни прелазак научних часописа у Србији на енглески, уз укидање варијанти текстова и на српском (како се то негује у *Социолошком њреїледа*), води не само заустављању развоја домаће научне терминологије, већ и стагнацији и дугорочном нестанку локалних (националних) научних заједница. Научне заједнице појединих држава или језика, поготово у хуманистичким и друштвеним наукама, суштински су важне за научна истраживања локалних (националних) друштава, њихових економских, социјалних и културних проблема и специфичности. Њихово постепено гашење може се оценити и као вид културног неоколонијализма.

Кључне речи: научна заједница, научна политика, научни часописи, научни језик, културни неоколонијализам

Редакција *Социолошкої њреїледа*, већ традиционално, негује историјску рефлексiju не само о месту и значају овог часописа за српску социологију, већ и о стању научне заједнице социолога у Србији.

Сразмерно недавно је, поводом 80 година од оснивања *Социолошкої њреїледа* (1938–2018) редакција објавила тематски број (1/2018) с 13 чланака (укупно 340 стр.), као и репринт издање *Социолошкої њреїледа* из 1938. године (2018, приређивачи Јовица Тркуља и Урош Шувачковић), с додатом уводном напоменом, биографским белешкама о ауторима заступљеним у алманаху из 1938, као и именским регистром (укупно 50 страница додатих уз репринт). Сада је пак, поводом 60 година од обнављања *Социолошкої њреїледа* (1961–2021), редакција припремила монографију *Социолошки њреїлед 1938–2020: библиоїрафија* (Vukotić, Aranitović, 2021, у оквиру обновљене

¹ santonic@f.bg.ac.rs

Библиотеке *Социолошкої йреїледа*, издавач Српско социолошко друштво, Београд). У њој су библиографски и документациони део урадили као аутори Бојана Вукотић и Добрило Аранитовић (стр. 9–681 и 715–718), док су дисциплинарно-контекстуална и историографска објашњења дали Урош Шуваковић (Šuvaković, 2021), Слободан Антонић (Antonić, 2021) и Јовица Тркуља (Trkulja, 2021), укупно 38 стр. Ова монографија је изашла из штампе, али и постављена на сајт нашег часописа, тако да ће сви заинтересовани моћи да је прочитају. У свом раду у монографији покушао сам да прикажем историју часописа 1961–2021. (Antonić, 2021), чиме сам, у извесном смислу, наставио и допунио свој ранији текст који се тицао предатног *Социолошкої йреїледа* (Antonić, 2018). Међутим, нека важна питања, због ограничености предвиђеног обима рада, нису могла бити размотрена. Стога ћу, баш поводом обележавања ове значајне годишњице у овом броју нашег часописа, искористити прилику да и њих овде претресем.

Писмо

Социолошки йреїлег из 1938. године био је на ћирилицу. Обновљени *Социолошки йреїлег* из 1961, међутим, био је на латиницу, на којој је затим излазио закључно све до 1997. године. Зашто?

Архива часописа, као и издавача (ССД), практично је изгубљена још пре 1990. године (Plić & Manić, 2009, стр. 224), а чланови уредништва из 1961. више нису међу живима. Стога разлоге за неку одлуку можемо данас само да реконструишемо. Већ сам указао да у првом броју обновљеног *Социолошкої йреїледа* (1961) није било позивања на континуитет с предатним алманахом (Antonić, 2021, стр. 681). Прву такву референцу налазимо тек девет година доцније, у импресуму броја 1 за 1973. (в. Antoniћ, 2021, стр. 690). Није искључено да је 1961. назив (тада) годишњака можда дошао и другим путем. Часопис Српског филозофског друштва звао се *Филозофски йреїлег* (1953–1958), а његов секретар (1953–1954) и, доцније, главни уредник (1957–1958) био је Михаило В. Поповић (Kučinari, 2011, стр. 13, 122). Управо је Поповић био први главни уредник *Социолошкої йреїледа* (1961). Можда је првобитна идеја за назив отуда потекла, па је тек накнадно извршено надовезивање на алманах из 1938. године? (в. Antoniћ, 2021, стр. 681–682).

Међутим, и *Филозофски йреїлег* штампан је ћирилицом. Зашто је, онда, за (нови) *Социолошки йреїлег* ипак одабрана латиница?

Ваља подсетити на Новосадски договор српских и хрватских језикословаца из 1954. године, којим је констатовано да су српски и хрватски језик истоветни, да су „оба писма, латиница и ћирилица, равноправна”, те да „треба настојати да и Срби и Хрвати подједнако науче оба писма, што ће се постићи у првом реду школском наставом” (ND, 1954, у *Južnoslovenski filolog* 1955/1956, knj. 21, sv. 1/4, стр. 262, чл. 3). Када је Џорџ Ален (George Allen, 1903–1970), амерички амбасадор у Југославији (1949–1953), питао југословенског министра просвете и културе Родољуба Чолаковића (1900–1983) зашто се, као доказ потпуног „раскида с Русима”, не напусти ћирилица и пређе сасвим на латиницу, овај је одговорио: „У извесном смислу то и радимо, трудимо се да свако дете у Југославији научи латиницу, па ће до тога доћи само од себе” (Mehta, 2005, стр. 148).

Не само генерална културна политика Комунистичке партије, већ и преовлађујуће расположење дела интелигенције у Србији, у то време, био је да се пређе на знатнију употребу латинице. Рачунало се да ће се тиме направити корак ка хрватској публици, која је знатно слабије знала ћирилицу од латинице (и била мање вољна да је учи и чита), те да ће се тако повећати „видљивост” публикованог – одлика до које је тадашњим друштвеним научницима и књижевницима било једнако стало као и данас.

Када погледамо неке важне листове и часописе српских издавача тога доба, или оне који су тада оснивани у Београду, видећемо приметну доминацију латинице. Београдски књижевни и теоријски часопис *Дело*, основан 1955. године (издавач београдско предузеће Нолит, излазио до 1992), био је на латиници. Београдске *Књижевне новине* прешле су с ћирилице на латиницу од бр. 1/2 за 1955. годину (на ћирилицу су се вратиле тек 14 година доцније). *Гледишта*, теоријски часопис за друштвене науке Београдског универзитета и Народне омладине Србије (доцније Савеза студената Србије, односно Савеза социјалистичке омладине Србије), који је покренут 1960. године (излазио до 1999), штампан је латиницом. *Студент*, „недељни лист београдских студената” (издавач: Савез студената Београдског универзитета), излазио је од 1953. године на латиници. *Видици*, студентски лист за књижевност и културу (издавач Савез студената Београдског универзитета), покренут је 1953. на ћирилицу, али је 1962. прешао на латиницу. *Култура*, часопис за теорију и социологију културе, који издаје београдски Завод за проучавање културног развјатка, покренут је 1968. године на латиници (прешао на ћирилицу тек 2014) итд.

Сличне прилике владале су и међу стручним часописима из области друштвених наука. *Филозофски њрељед* штампан је ћирилицом до броја 4/1954, та свеска ће изаћи пола ћирилицом, а пола латиницом, док ће цело годиште 1955. бити штампано латиницом (Кућинар, 2011: 122). *Филозофија* (1959–1966, односно *Философија*, 1967–1973), часопис чији је издавач било Српско филозофско друштво (Филозофско друштво Србије, 1969–1997), а који је ипак носио поднаслов „југословенски часопис за филозофију”, такође је био на латиници. Наставак *Философије* – часопис *Theoria* (од 1974. до данас) излази на латиници. И други часопис Српског филозофског друштва, *Савремене филозофске ѡеме* (1960–1969), који се од 1970. звао *Филозофске студије*, био је на латиници (1991. прешао је на ћирилицу, али се 2009. поново вратио на латиницу).

Исто се дешавало и са социолошким књигама које су у то доба биле штампане у Београду. Први универзитетски уџбеник социологије у Југославији, *Увод у социологију* Радомира Лукића (1957, Београд: Савез Удружења правника Југославије) био је штампан латиницом – без обзира што је сам Лукић био познат као заклето „ћириличар”. Књиге *Савремена социологија* Михаила Поповића (1961, Београд: Култура) и *Маркс и савремена социологија* Вељка Кораћа (1962, Београд: Култура), две својевремено веома важне монографије за афирмацију социологије у нашој средини, биле су на латиници. На латиници је била и *Социолошка библиотјека* (1962–1965), едиција која је одиграла значајну улогу у образовању домаћих социолога (издавач је најпре била „Савремена школа”, а онда „Вук Караџић”)².

² У овој едицији штампани су преводи: Емил Диркем, *Правила социолошке методје* (1963) и Рајт Милс, *Социолошка имаинација* (1964), као и монографије домаћих аутора: Цветко Костић, *Бор и околина: социолошка исјитивања* (1962), Сретен Вукосављевић, *Писма са*

Слично инсистирање на латиници, барем када је реч о социолошкој продукцији у Београду, што је занимљиво, доминира и данас. Од преко стотину књига, колико је до сада штампао Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, само три монографије су на ћирици (Вера Вратуша, *Транзиција – одакле и куда?* [2012], Нада Секулић, *Скривени раји* [2013] и Анђелка Мирков, *Социјална одрживосїй ірада* [2017]). Ако је у доба државног и језичког заједништва, у Југославији, и имало извесног смисла форсирање латинице, данас је такав поступак далеко од разумљивог. Не постоји анализа колико латиница повећава коришћење и цитираниост неке овдашње публикације у Хрватској, Словенији или Федерацији Босне и Херцеговине. Но, оно се, уколико га уопште има, у најбољем случају може измерити прстима једне руке. Да ли је то довољан разлог за запостављање матичног писма и вишевековне културне традиције? Очигледно је да постоји још неки разлог. О томе ће нешто више бити речи и у наредном одељку.

Издавач

Како се 1961. године звао издавач *Социолошкої йреїлега*? Одговор на ово питање требало би да буде лак. На корицама броја из 1961. године лепо пише „Српско социолошко друштво” – и ту би цела прича требало да се заврши.

Међутим, није тако. У монографији издатој поводом пола века Одељења за социологију Филозофског факултета у Београду – *Социолоџија у Србији 1959–2009: инстїиїуионални развој* – уредница Марија Богдановић каже да је „издавач часописа *Социолошки йреїлег* 1961–1975. Социолошко друштво Србије”, да би одмах затим напоменула да је оно „2004. преименовано у Српско социолошко друштво” (Bogdanović, 2009, стр. 26). Три странице потом, Богдановићева за исто друштво вели: „После 50 година од оснивања и рада, 2004. мења назив у Српско социолошко друштво, а да добар део чланова није видео разлог за ту промену, или бар није хтео да не инсистира да се то не чини” (Bogdanović, 2009, стр. 29).

Необично је да у истој књизи исте уреднице, а у одељку „Социолошки часописи”, Бојана Вукотић пише: „*Социолошки йреїлег* обнавља Социолошко друштво Србије 1961”, да би само три реда испод она рекла: „Издавач часописа *Социолошки йреїлег* од 1961. до броја 1/1975 јесте Српско социолошко друштво, које се од броја 2/1975 потписује као Социолошко друштво Србије”, а затим четири реда испод „које се од 2006. поново зове Српско социолошко друштво” (Vukotić, 2009, стр. 192).

Грешка у вези са именом издавача и годином када је Српско социолошко друштво вратило своје раније име није само последица извесног пада концентрације код уреднице ове монографије, већ и једног дубљег предубеђења, али и недовољног познавања чињеница које влада у делу наше социолошке заједнице.

села (1962), Михаило Ђурић, *Проблеми социолошкої мейода: криїичко размаїрање сїања у заїагноевроїској и америчкој социолоџији* (1962), Радомир Лукић, *Друшїївена своїина и самоуїрављање* (1964), Вук Караџић, *О друшїїву* (1964), Илија Станојчић, *Предмей ойшїїе социолоџије: њен однос йрема друїим наукама* (1964), Јован Цвијић, *Из друшїївених наука* (1965) и Александар Тодоровић, *Увод у социолоџију ірада* (1965).

Пошто је 1951. године створено (обновљено) Српско филозофско друштво (в. Кућинар, 2011, стр. 51–75), социолози – професори Правног факултета у Београду, окупљени око Радомира Лукића, покренули су иницијативу за стварање (обнављање) и социолошког друштва (Antonić, 2015). Међутим, за разлику од философије, која је у Југославији тога времена била призната научна дисциплина, и која се предавала у школама и на факултетима, социологија је била под сумњом да је „буржоаска наука” (в. Antoniћ, 2015, стр. 268–269; Kašić, 1989) и није предавана ни у гимназијама, нити на Универзитету. Пошто је социолога, укупно узев, било далеко мање од философа, одлучено је да се, због шире кадровске базе, одмах формира социолошко друштво на нивоу целе тадашње земље. Тако је, у октобру 1954, основано Југословенско удружење за социологију (ЈУС).

Међутим, упоредо са ЈУС-ом, 28. децембра 1954, образовано је и социолошко удружење на нивоу Србије. Удружење најпре није било посебно регистровано, већ се једно време водило као „Секција ЈУС-а за НР Србију”. Зато Војин Милић и пише о „оснивању, у почетку полулегалног, Социолошког друштва” (Milić, 1996, стр. 6), односно, за социологе око Лукића каже: „Група се прогласила Социолошким друштвом Србије, иако неколико година није била институционализована према тадашњим правним прописима” (Milić, 1993, стр. 148). „Секција ЈУС-а за НР Србију” заправо је дуго времена била и једина републичка секција ЈУС-а (хрватска је основана 1959). Удружење у Србији се, међутим, од самог почетка незванично називало Српско социолошко друштво, па се чак и у неким документима помињало под тим именом – попут „Уредбе о оснивању Института за педагошка истраживања, од 6. новембра 1959. године”³.

Југословенско удружење за социологију (фактички „Секција ЈУС-а за НР Србију”), на „сугестију” из Централног комитета СКЈ, обједињена је 1956. са Српским филозофским друштвом у Југословенско удружење за филозофију и социологију (Кућинар, 2011, стр. 166–167). Пре уједињења, ЈУС је променио име тако што је „на самој скупштини (1956) прогласио распуштање, затим стварање Југословенског друштва за социологију и тек онда (или у истом моменту) ступио у ново удружење” (Кућинар, 2011, стр. 169–170). У то време (1956–1960), дакле, удружење социолога у Србији носило је званично име: „Југословенско социолошко друштво – Секција за НР Србију, Београд” (Vračar, 1957a; 1957b).

Но Југословенско удружење за филозофију и социологију се 1960. године раздвојило на филозофски и социолошки део. Тада је одлучено да постојеће републичке секције ЈУС-а постану засебна друштва. Српска секција је, по угледу на Српско филозофско друштво, Српско хемијско друштво, Српско географско друштво, Српско лекарско друштво, названа *Српско социолошко друштво*. Друштво је под тим именом званично и регистровано, 10. јуна 1961. године, у градској полицији у Београду.

³ Члан 5 Уредбе гласи: „У савет Института одређују своје представнике: 1) Филозофски факултет Универзитета у Београду, 2) Педагошко друштво Народне Републике Србије, 3) Удружење психолога ФНРЈ – Секција за Народну Републику Србији, 4) Српско социолошко друштво, 5) Српско филозофско друштво и 6) Завод за унапређење школства Народне Републике Србије. Директор Института члан је савета по свом положају” (http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/glasnik-zakoni/zbornik/knjiga3/3_290.pdf).

Дакле, у тренутку обнове *Социолошкој иреџега*, удружење социолога у Србији звало се Српско социолошко друштво – како и стоји на корицама броја из 1961. године. Међутим, 13 година доцније оно поново мора да промени име. Наиме, након доношења уставних амандмана (1972) којима је започет процес конфедерализације Југославије, а уочи промене Устава СФРЈ (1974), којом је тај процес и завршен – све под политичким притиском да се и у организационом смислу следе тадашње владајуће идеолошке концепције – Српско социолошко друштво се, практично, морало територијално поделити у три друштва: Социолошко друштво Србије (као правни „сукцесор” ССД), Социолошко друштво Војводине и Социолошко друштво Косова⁴. Крајем осамдесетих, међутим, с нестанком најгрубље партијске контроле над стручним друштвима, Социолошко друштво Србије обнавља своје деловање и на подручју Војводине⁵, а потом и Косова⁶, те се на скупштини друштва у Врднику, 27. маја 2006. године, враћа ранији назив удружења – *Српско социолошко друштво*⁷.

Но, мањи део београдских социолога враћање ранијег назива погрешно је, чак и злонамерно, протумачио као „преименовање” под наводним утицајем српског „национализма”. Сретен Вујовић је, рецимо, у интервјуу листу *Danas*, на питање новинарке: „На шта конкретно мислите када помињете етнокултурни национализам?”, одговорио: „Имам на уму недавну, сматрам индикативну, промену назива удружења социолога од Социолошко друштво Србије у Српско социолошко друштво, као и уводно саопштење на септембарском скупу (*Свој година социологије у Србији*, 2012, организатор ССД; напомена С. А.) са насловом ‘Један век српске социологије’ (референт је био Милован Митровић – С. А.). Мислим да није реч само о промени назива под утицајем распада СФРЈ, већ о намерном затварању у националне оквире” (Вујовић, 2012). Слично негодовање због враћања на стари назив друштва, уз Марију Богдановић и Сретена Вујовића, показала је и Марија Бабовић изјавом „да већина колега не зна када и како је промењен назив друштва из Социолошко друштво Србије у Српско социолошко друштво” (Zapisnik, 2012) – што је доста необична тврдња, будући да је записник са скупштине СДС/ССД, на којој је враћено старо име друштва, објављен у првом следећем броју *Социолошкој иреџега*⁸. Слично се поставила и Загорка Голубовић, која је приликом уручења награде ССД за животно дело „Радомир

⁴ Социолошко друштво Војводине постало је део Удружења социолога и филозофа Војводине (1978), а Социолошко друштво Косова део Друштва филозофа, социолога и политиколога Косова (Shoqatë së filozofëve, sociologëve, dhe polotikologëve të Kosovës). Официјелни контакти између ова три друштва били су слаби (в. Bakić, 1974; Milić, 1979, str. 110), па је тако „војвођанско социолошко удружење најмање сарађивало са српским социолошким друштвом” (Milošević, 2010, str. 432).

⁵ Формирана је Секција социолога Војводине, која је истовремено била део Удружења социолога и филозофа Војводине, али и Социолошког друштва Србије, а чланство и чланарина били су јединствени (в: *Социологија*, год. 31 (1989), бр. 1, стр. 331). Рад Огранка СДС за Нови Сад обновљен је 1993. године.

⁶ Рад огранка ССД за Косово и Метохију (у К. Митровици) обновљен је 22. децембра 2010.

⁷ Исто су поступила и нека друга друштва. Српско филозофско друштво је, рецимо, 1969. године морало да се преименује у Филозофско друштво Србије, али се 1997. вратило на стари назив – Српско филозофско друштво (Kučinar, 2012, стр. 462).

⁸ *Социолошки иреџег* 40 (2)/2006, 303–306, <https://sn.rs/iwohy>.

Лукић” изјавила „да би јој драже било да се удружење зове Социолошко друштво Србије, а не Српско социолошко друштво” (К. Ж. 2014) – иако се управо док је она била председница Друштва (1968–1971) оно звало Српско социолошко друштво, а не Социолошко друштво Србије.

Ово необично схватање – да је свака употреба придева „српски” израз некаквог скривеног српског национализма – вуче корене још из СФРЈ и седамдесетих година прошлог века. Лексема „српски” се, по таквом схватању, могла користити првенствено у негативним контекстима, рецимо: „српски капитализам”, „српска буржоазија”, „српска национална буржоазија”, „српски фашизам”, „српска фашистичка интелигенција” (све у Кулјић, 1974, стр. 248), „српски ирационализам” (Isto, стр. 257), „српска квислиншка буржоазија” (Isto, стр. 259, 262), „српска фашистичка буржоазија” (Isto, стр. 263), итд. Међутим, у позитивном или неутралном контексту, по том становишту, политкоректно денотирање атрибута Србије врши се првенствено генитивом, из чега је произашла данас доминантна синтагма код дела београдских социолога – *друштво Србије* (а не *српско друштво*)⁹ – иако се сасвим комотно могу користити изрази као што су „немачко друштво”, „француско друштво” или „кинеско друштво”.

Отуда, Војин Милић, један од родоначелника те врсте идеолошке чистоте у српској социологији, чак никада није написао „Српско социолошко друштво”, већ је, уместо тога, користио изразе: „Социолошко друштво” (Milić, 1993, стр. 148; 1996, стр. 6, 8), „Социолошко друштво Србије” (Milić, 1993, стр. 148), па чак и „београдско социолошко друштво” (Milić, 1996, стр. 7). Карактеристично је да се данас Милић, у делу наше социологије, често узима управо као пример социолога који је био доследан борац против српског национализма, као неко ко се „изјашњавао као Југословен” (Кулјић, 1997, стр. 526), „од најранијих дана па до смрти био убеђени Југословен, по националном убеђењу и опредељењу” (Bakić, 1997, стр. 591), те као пример доследног „лењинског гледања да се комунисти боре против свог, а шовени против туђег национализма” (Кулјић, 1997, стр. 525). Тодор Куљић посебно код Милића истиче то што, премда му „цела породица *ишчезава* у рату”, при чему су „родитељи *несћали* на путу за Јасеновац”¹⁰, он је ипак „био лишен било ког облика националистичке осветољубивости, па чак није ни трагао за остацима породице” (Кулјић, 1997, стр. 512; мој курзив). Ако је врлина борбе против *српског национализма* „не трагати” за родитељима и другим члановима породице како би се сазнала њихова судбина и достојно сахранили, онда наравно да у таквој заостреној идеолошкој концепцији чак и сам придев „српски” може да звучи „националистички” сумњиво.

⁹ Тако је у последњем колективном зборнику радова Института за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду – *Синтагматичка и семантичка промена у периоду консолидације капитализма у Србији* (2019, <https://sn.rs/q7oa4>) – три пута чешће коришћена синтагма „друштво Србије” (13 пута: стр. 43, 45, 46, 50, 69 три пута, 119, 120, 165, 214, 218 и 245), него „српско друштво” (4 пута: стр. 11, 188, 223 и 230).

¹⁰ Ваља обратити пажњу на еуфемистичке изразе „ишчезли”, „нестали” – Јово Бакић ће за исти, Милићев случај рећи: „у Јасеновцу је *изубио* оба родитеља” (Bakić, 1997, стр. 591; мој курзив) – као да је реч о некој природној непогоди, поплави или магли, у којој људи *настају* или се *изубе*, а не о злочину планског геноцида који су извршили хрватски нацисти 1941–1945.

Међутим, огромна већина социолога у нашој научној заједници има идеолошки неоптерећен и неполитизован став према властитој научној и друштвеној традицији, не видећи ничег проблематичног у националним атрибутима, односно у пуким привојним придевима и прилозима. Онај ко мисли да су такви изрази показатељ некаквог национализма, то би морао да покаже на конкретној искуственој грађи, анализом садржаја или некако другачије. Међутим, оптужбе на рачун наше „националистичке социологије” увек су се сводиле на етикетирање, без готово икакве аргументације.

Најбољи пример за то је предговор Сретена Вујовића за зборник *Друштво ризика* (2008). Ту Вујовић каже: „Не памтим да су социолози у Србији икад били толико подељени и завађени као што су данас. Линија поделе и сукоба је углавном теоријско-политичке, односно идеолошке природе” (Vujić, 2008, str. 10). У том смислу, овај аутор истиче да су „данас посебно забрињавајући прилози етнокултурних националиста”, наспрам којих Вујовић ставља себе и неке друге београдске социологе, заговорнике тзв. „трећег пута”. То је, по Вујовићу, алтернатива социјализму и неолиберализму (Vujić, 2008, str. 14), а представља „пут глобализације и пут европских интеграција” (Isto, str. 19), односно залагање за пуну „тржишну економију”, базирану на приватној својини, наспрам својински „мешовите” привреде (Isto, str. 17). Сваки наш социолог који има примедбе на актуелну „глобализацију и европску интеграцију” нужно одступа од „трећег пута” – ту Вујовић изричито набраја Вера Вратушу (Isto, str. 22) и Слободана Антонића (Isto, str. 20), док има и оних наших социолога који према ЕУ и глобализацији остављају утисак да су „скептични” (Isto, str. 28), па их Вујовић позива да се коначно и они изјасне – ту он помиње Петра Опалића (Isto, str. 28) и Милану Љубичић (Isto, str. 29).

На овај текст реаговала је Вера Вратуша (2010). Она је Вујовићеву тврдњу да „код нас ‘доброг национализма’ тешко може бити” (Vujić, 2008, str. 12) прокоментарисала питањем – а да ли то значи да га други народи себи могу приуштити, односно да се Србима брани оно што се допушта, рецимо, Американцима или Британцима? (Vratuša, 2010, str. 126). Такође је одбила обавезу српских социолога да морају да подржавају глобализацију, поготово у њеном актуелном неолибералном облику (Isto, str. 127–128), као што је одбацила и захтев да наши социолози морају да буду заговорници евроинтеграцијских процеса (Isto, str. 129–130). Вујовићеве непоткрепљене оптужбе да „Антонић потискује анализу једног, иначе, даровитог социолога професионалца и преузима улогу етнокултурног националисте” (Vujić, 2008, str. 20), као и Вујовићеве дисквалификације ССД и *Социолошкој иреџега* као „етнонационалистичког” удружења и часописа¹¹, одлучно је одбацио Антонић (Atonić, 2012, 5–8). Владимир Илић се пак сложио с „основаношћу Вујовићевог указивања да је линија поделе и сукоба углавном теоријско-политичке, односно идеолошке природе” (Ilić, Manić, 2009, str. 228).

Међутим, ако и има поделе међу српским социолозима, то је на једну мању групу која вехементно заговара идеологију *ауторитарне модернизације*, „евроатлантизма”

¹¹ „У данашњој Србији постоје два социолошка часописа: *Социолошки иреџег*, као орган Српског социолошког друштва и *Социологија*, као орган Социолошког удружења Србије и Црне Горе и Института за социолошка истраживања ФФ у Београду. У питању је различита идејна или вредносна оријентација председништва удружења и редакција часописа. Конкретније, у случају ССД реч је етнокултурном национализму, односно етноцентризму” (Vujić, 2012).

и „југославизма”, дисквалификујући свако другачије мишљење као „етнонационализам”¹², и огромну већину наше социолошке заједнице, која се опредељује за теоријски и идејни плурализам, уз толеранцију другачијих вредносних ставова као *природни амбијент* за раст и развој сваке друшћивене науке.

Научна заједница

Наше надлежно министарство „у складу с антинационалном научном политиком која се спроводи већ дуги низ година, упутило је (домаћим – С. А.) издавачима научних часописа ‘препоруку’ да текстове публикују на енглеском језику” (Bukvić, 2020, str. 64). У социолошкој периодици то је резултовало тиме да су нишке *Теме* готово сасвим прешле на енглески (2019)¹³, *Социологија* је одмакла на том путу¹⁴, а једино још *Социолошки ѡреплед* херојски објављује све чланке на српском и, упоредо, на енглеском (в. Anтонић, 2021, str. 696–697).

На страну чињеница да је норма задата српским научницима, да се првенствено обраћају англофоној публици, у многим нашим часописима и зборницима произвела ширење „карикатуралног енглеског језика” (Bukvić, 2020, str. 64)¹⁵. Али, последице такве научне политике – која је проширена сличним захтевом и на научне монографије и скупове – погубне су. Прво, престаје развој домаће научне терминологије – на чему је, у социологији, посебно инсистирао Војин Милић (1996, str. 19). Тиме „јаз између иностране и домаће науке, који се наводно покушава премостити, само још више расте” (Bukvić, 2020, str. 64). И друго, кад буду сви објављивали на енглеском, и тиме се обраћали глобалној научној публици, угасиће се домаће научне заједнице.

Наиме, да би се друштвена наука развијала, њене идеје, теорије и истраживачки налази морају да буду непрестано критички сагледавани и претресани. Колика је вероватноћа да ће неки Американац, Немац или Кинез реаговати на неки текст објављен у српском часопису? Зашто би их уопште занимали концептуални и истраживачки проблеми везани за српско друштво? Штавише, продукција је толико нарасла да ју је практично немогуће пратити. Није исто читати три социолошка часописа или триста. Научне заједнице једног језика или државе имају своју особену

¹² Приметно је да се лествица с идеологемама које у нашој социологији ваља прихватити ако се не жели бити „етнонационалиста” непрестано подиже, па је сад Вујовић, у најновијем чланку у *Социологији*, узгред придодао и „геноцид у Сребреници” (Vujović, 2021, str. 584). Та квалификација узима се, очигледно, као научно потврђена, саморазумљива и неоспорна, иако је она предмет многих контроверзи, при чему бројни аутори, укључив чак и оне из ФБиХ, указују да је ту првенствено реч о „дискурзивној политици”, већином заснованој на „контроверзном, или ‘климавом’, карактеру ICTY пресуда о геноциду” (Pehar, 2019, str. 41).

¹³ Сајт овог часописа сада је искључиво на енглеском (<https://sn.rs/hohyz>), а, рецимо, у броју 1 за ову годину (Vol. XLV/2021, No 1), од 24 научна чланка само 4 су на српском (<https://sn.rs/ldf01>).

¹⁴ У броју 2 за ову годину (Vol. LXIII/2021, N°2), од 11 научних чланака само један је на српском (<https://sn.rs/uqe3h>).

¹⁵ Буквић (2020, str. 64) као пример наводи рад у коме је Лоренцова крива (Lorenz curve) преведена као *Lorenzo’s guilty* и *Lorenzo’s fault*, а тржишна понуда (supply) као *offer*.

комуникативну динамику, која долази од заједничког социјалног и институционалног искуства. Ако погледамо библиографију *Социолошкої иреџеда* видећемо многобројне научне полемике и реаговања, током свих деценија излажења. Тако је доскора било и у другим нашим часописима. Нешто старији социолози добро се сећају жустрих али плодних полемика о „Милићевској социолошкој школи” или „делатном потенцијалу друштвених група”, вођених током деведесетих. Таквих расправа више нема. То је, између осталог, и зато што све мање читамо једне друге, јер морамо непрестано да пишемо и пишемо.

Новом научном политиком и социолози су принуђени да скупљају бодове и штанцују што више радова, ваљда у уверењу да ће се у једном тренутку, по дијаматовским законитостима, „квантитет претворити у квалитет”. Резултат је да млађи социолози масовно прелазе на режим коауторских радова – ја потпишем тебе, ти потпишеш мене, и свако од нас дуплира свој скор¹⁶. Часлав Оцић, док је био главни уредник *Зборника Мајишце српске за друштвене науке*, одбијао је да уопште узме у разматрање коауторске радове. „Шта ће у друштвеним наукама три аутора на једну темицу”, говорио је, „у нашој области идеје и тумачења увек су строго индивидуализовани, у супротном, добићемо наплавину безвредне медиокритетске продукције”. Бојим се да то већ имамо. Зато бисмо морали млађим сарадницима саветовати да што пре почну с изградњом властитог истраживачког профила, препознатљивог (индивидуализованог) по тематици и стилу, ако мисле да буду нешто више од научних чиновника у институту или просветних бирократа на факултету.

Колико је наша научна заједница на путу тихог одумирања види се и по одустајању од идеје узајамне референтности и међугенерациске кумулативности сазнања. Погледајте наше часописе и видећете да аутори пишу о појединим темама као да код нас о томе нико раније ништа није написао. Моја генерација учена је да када припремамо неки научни чланак обавезно известимо и о томе ко је код нас и како истраживао ту област. Ако је то што је рађено било добро, да од тога наставимо да идемо даље. А ако није било добро, да кажемо зашто није и да покажемо како треба. У оба случаја, тиме демонстрирамо упућеност у литературу и избегавамо опасност да откривамо рупу у саксији. Данас се тог важног и хеуристички плодног правила ретко ко још придржава. А у ово време, могућности за истраживачко надовезивање или критичко реферисање далеко су веће него раније. Ево, сада из Библиографије *Социолошкої иреџеда* једноставним претраживањем можемо сазнати ко је о некој теми која нас занима раније писао. А пошто је цела архива часописа дигитализована, кликом на дату повезницу брзо долазимо до жељеног чланка. Не видим зашто уређивачка политика у нашим часописима не би подстицала, па чак и инсистирала на обнављању важне академске традиције референтности и кумулативности у домаћој науци.

То, наравно, не значи кретање искључиво у домену наше научне заједнице. Једнако је важно известити каква искуства, поводом одређених теоријских или истраживачких питања, постоје у знатно већим социолошким заједницама – америчкој, руској или индијској, на пример. Али, онај ко одустаје да реферише на ауторе и радове овдашње научне заједнице, тиме избегава да стави свој научни рад у оквир у коме би он могао

¹⁶ У већ поменутом броју *Социолоије* (Vol. LXIII/2021, N°2), од 11 научних чланака само један (или 9%) потписао је један аутор, сви други (91%) урађени су као коауторски рад.

у значајнијој мери бити компетентно процењен и критички размотрен. То тешко да може бити допринос развоју науке кроз истинску кумулативност научног сазнања.

У том смислу ваља рећи да је настојање *Социолошкої љреїледа*, од 2017. године, да сваки чланак објави упоредо на енглеском и српском језику, вероватно јединствен подухват у нашој научној заједници. Он спаја императив да се очува домаћа научна терминологија и комуникативна кохезија овдашње научне заједнице, али и захтев да се и српски социолози прикључе светском главном току и у њему се изборе за место које им припада. Но, то је прилично сложен и скуп подухват који се, дугорочно посматрано, тешко може одржати без помоћи државе Србије. Њена званична научна политика, међутим, не препознаје такве приоритете. Стога остаје отворено питање у ком стању и облику ће *Социолошки љреїлед* да дочека стогодишњицу свог излажења (1938–2038).

Slobodan Č. Antić¹
University of Belgrade, Faculty of Philosophy,
Department of Sociology
Belgrade (Serbia)

**SOME REFLECTIONS ON THE 60th ANNIVERSARY
OF THE CONTINUATION OF THE *SOCIOLOŠKI PREGLED*
/ *SOCIOLOGICAL REVIEW* (1961–2021)**

(Translation In Extenso)

Abstract: On the occasion of the journal's anniversary, the author discusses three issues in the field of scientific policy in Serbia: the journal's language and script, the issue of the publisher, and the journal's place and role in the scientific community. The author concludes that the mass transition of scientific journals in Serbia to English, with the abolition of Serbian versions of texts (the tradition pursued by the *Sociološki pregled / Sociological Review*), leads not only to stopping the development of the domestic scientific terminology, but also to the stagnation and long-term disappearance of local (national) scientific communities. Scientific communities of individual countries or languages, particularly in the humanities and social sciences, are essential for scientific research of local (national) societies, their economic, social and cultural problems and specifics. Their gradual winding down can also be considered a form of cultural neocolonialism.

Keywords: scientific community, scientific policy, scientific journals, scientific language, cultural neocolonialism

The editorial board of the *Sociološki pregled / Sociological Review* traditionally pursues the historical reflection not only about the place and importance of this journal for Serbian sociology, but also about the state of the scientific community of sociologists in Serbia.

Relatively recently, on the occasion of the 80th anniversary of the *Sociološki pregled / Sociological Review* (1938–2018), the editorial board published a thematic edition (1/2018) with 13 articles (340 pages in total), as well as the reprint edition of the *Sociološki pregled / Sociological Review* from 1938 (2018, editors Jovica Trkulja and Uroš Šuvaković), supplemented

¹ santonic@f.bg.ac.rs

with the introductory note, biographical notes about the authors presented in the 1938 almanac, as well as the name register (50 pages added to the reprint). Now, on the occasion of the 60th anniversary of the continuation of the *Sociological Review* (1961–2021), the editorial board has prepared the monograph *Sociološki pregled / Sociological Review 1938–2020: Bibliography* (Vukotić, Aranitović, 2021, within the renewed Library of the *Sociološki pregled / Sociological Review*, published by the Serbian Sociological Association, Belgrade). Its bibliographical and document part was prepared by authors Bojana Vukotić and Dobrilo Aranitović (pp. 9–681 and pp. 715–718), while the disciplinary-contextual and historiographical explanations were given by Uroš Šuvaković (Šuvaković, 2021), Slobodan Antonić (Antonić, 2021) and Jovica Trkulja (Trkulja, 2021) on the total of 38 pages. This monograph has been published but is also available on our journal's website, so that it can read by everyone that is interested. In my work in the monograph, I attempted to present the history of the journal in the period 1961–2021 (Antonić, 2021), thus, in a certain manner, continuing and supplementing my previous text about the pre-war *Sociološki pregled / Sociological Review* (Antonić, 2018). However, due to the limitation of the foreseen scope of the work, some important matters could not be considered. That is why, on the occasion of celebrating this important anniversary of our journal, I will use the opportunity to discuss those matters here.

Script

The 1938 *Sociološki pregled / Sociological Review* was published in Cyrillic. However, the continued *Sociološki pregled / Sociological Review* from 1961 was published in the Latin alphabet and this trend continued until 1997. Why?

The archives of the journal as well as the publisher (Serbian Sociological Society) were practically lost even before 1990 (Ilić & Manić, 2009, p. 224) and the members of the editorial board from 1961 are no longer alive. That is why the reasons for a decision may be only reconstructed today. I have already pointed out that in the first edition of the continued *Sociološki pregled / Sociological Review* (1961) there was no mention of the continuity concerning the pre-war almanac (Antonić, 2021, p. 681). We can find the first reference of that kind only ten years later, in the impresses of edition No. 1 for 1973 (See Antonić, 2021, p. 690). It is not unlikely that the name of the (then) annual journal in 1961 was actually decided about in a different manner. The journal of the Serbian Philosophical Society was called *Philosophical Review* (1953–1958), and its secretary (1953–1954) and subsequently editor-in-chief (1957–1958) was Mihailo V. Popović (Kučinar, 2011, p. 13, 122). Popović was also the first editor-in-chief of the *Sociološki pregled / Sociological Review* (1961). Perhaps that is where the original idea for the name came from, and only later it was associated with the 1938 almanac? (See Antonić, 2021, pp. 681–682)

Nevertheless, the *Philosophical Review* was also printed in Cyrillic. Why was the Latin alphabet chosen for the (new) *Sociological Review* after all?

We should remind of the 1954 Novi Sad Agreement of Serbian and Croatian linguists. which stated that Serbian and Croatian were an identical language and that “both scripts, Latin and Cyrillic, are equal”, and that “it should be aspired that both Serbs and Croats should equally learn both scripts, which will be achieved primarily at school” (Novi Sad Agreement, 1954, and *South Slavic Philologist* 1955/1956, Vol. 21, Book 1/4, p. 262, Article

3). When George Allen (1903–1970), American Ambassador to Yugoslavia (1949–1953), asked Rodoljub Čolaković (1900–1983), Yugoslav Minister of Education and Culture, why Cyrillic was not abolished for the sake of transitioning to the Latin alphabet, as proof of the complete “breakaway from Russia”, he replied: “In a certain respect, we are doing it, trying to make every child in Yugoslavia learn the Latin alphabet, and it will come on its own” (Mehta, 2005, p. 148).

Not only the general cultural policy of the Communist Party, but also the prevailing mood of one part of the Serbian intelligence at the time, was that the Latin alphabet should be used on a larger scale. This was anticipated as a step taken towards the Croatian audience that was less familiar with Cyrillic than Latin (and also less willing to learn and read Cyrillic), so that in such a manner the “visibility” of the published would be increased – the feature that social scientists and writers of that time were equally concerned about as they are today.

Looking at certain important newspapers and journals of the Serbian publishers of that time, or those established in Belgrade in the past, we can see the substantial domination of the Latin alphabet. Belgrade literary and theoretical journal *Delo*, established in 1955 (published by Belgrade-based enterprise Nolit until 1992), was in Latin. Belgrade’s *Literary Newspaper (Književne novine)* started using Latin instead of Cyrillic from its 1955 edition No. 1/2 (and resumed using Cyrillic only 14 years later). *Gledišta*, a theoretical journal for social sciences of the University in Belgrade and the People’s Youth of Serbia (subsequently the Students’ Union of Serbia, or the Union of the Socialist Youth of Serbia), was initiated in 1960 (published until 1999) and printed in Latin. *Student*, “a weekly of Belgrade students” (published by the Students’ Union of the University in Belgrade) was published in Latin from 1953 onwards. *Vidici*, a student journal for literature and culture (published by the Students’ Union of the University in Belgrade), was initiated in Cyrillic in 1953, but switched to Latin in 1962. *Culture*, a journal for theory and sociology of culture, published by Belgrade-based Centre for Studies in Cultural Development, was first published in Latin 1968 (and switched to Cyrillic as late as 2014) etc.

There were similar circumstances among expert journals from the field of social sciences. The *Philosophical Review* was printed in Cyrillic until its edition 4/1954, and that volume was half in Cyrillic and half in the Latin alphabet, while all 1955 editions were in the Latin alphabet (Kučinar, 2011: 122). *Philosophy* (in Serbian *Filozofija*, 1959–1966 and *Filosofija*, 1967–1973), a journal published by the Serbian Philosophical Society (the Philosophical Society of Serbia, 1969–1997) and had the subtitle “Yugoslav journal for philosophy”, was also in the Latin alphabet. The successor of *Philosophy* – the journal called *Theoria* (since 1974) is published in the Latin alphabet. Another journal of the Serbian Philosophical Society – *Modern Philosophical Topics* (1960–1969), which was called *Philosophical Studies* after 1970, was in the Latin alphabet (in 1991 it switched to Cyrillic, only to resume the Latin alphabet in 2009).

The same happened to sociological books printed in Belgrade at that time. The first university sociology textbook in Yugoslavia, *Introduction to Sociology* by Radomir Lukić (1957, Belgrade: the Jurists’ Union of Yugoslavia) was printed in the Latin alphabet – despite the fact that Lukić himself was known as a staunch supporter of the Cyrillic script. *Modern Sociology* by Mihailo Popović (1961, Belgrade: Kultura) and *Marx and Modern*

Sociology by Veljko Korać (1962, Belgrade: Kultura), two extremely important monographs of that time regarding the affirmation of sociology in our environment, were also in the Latin alphabet. The *Sociological Library* (1962–1965) was also in the Latin alphabet as the edition that played a significant role in the education of domestic sociologists (it was first published by “Savremena škola” and then by “Vuk Karadžić”)².

Curiously, similar insistence on the Latin alphabet, at least when it comes to sociological production in Belgrade, is prevalent nowadays as well. Out of more than one hundred books printed so far by the Institute for Sociological Research of the Faculty of Philosophy in Belgrade, only three monographs are in Cyrillic (Vera Vratuša, *Transition – Where from and Where to?* [2012]; Nada Sekulić, *Hidden War* [2013]; Anđelka Mirkov, *Social Sustainability of the City* [2017]). If during the period of state and linguistic unity in Yugoslavia there was certain sense in favouring the Latin alphabet, such practice is far from understandable nowadays. There is no analysis as to how the Latin alphabet increases the use and citation of any Serbian publication in Croatia, Slovenia or even the Federation of Bosnia and Herzegovina. However, it, if it exists at all, is at a rather low level. Is it a sufficient reason for neglecting our original script and many centuries of our cultural tradition? There is evidently another reason as well. It will be discussed in further detail in the following section.

Publisher

What was the publisher of the *Sociološki pregled / Sociological Review* called in 1961? The answer to this question should be easy. The cover page of the edition from 1961 clearly says: “Serbian Sociological Society” – and the whole story should end there.

However, it is not the case. In the monograph published on the occasion of the 50th anniversary of the Department of Sociology of the Faculty of Philosophy in Belgrade – *Sociology in Serbia 1959–2009: Institutional Development* – Marija Bogdanović, the editor, says that the “publisher of the journal *Sociološki pregled / Sociological Review* 1961–1975 is the Sociological Society of Serbia”, immediately adding that “in 2004 it was renamed into the Serbian Sociological Society” (Bogdanović, 2009, p. 26). After three pages, referring to the same society, Bogdanović says: “Fifty years after the establishment and work, the name is changed into the Serbian Sociological Society in 2004, while a large number of the members saw no reason for such change, or at least did not want to insist against it” (Bogdanović, 2009, p. 29).

It is odd that in the same book by the same editor, in the section entitled “Sociological Journals”, Bojana Vukotić writes: “*Sociološki pregled / Sociological Review* renews the

² In this edition, the following translations were published: Émile Durkheim, *The Rules of Sociological Method* (1963) and Charles Wright Mills, *Sociological Imagination* (1964), as well as the monographs by domestic authors: Cvetko Kostić, *Bor and Its Surroundings: Sociological Research* (1962), Sreten Vukosavljević, *Letters from the Village* (1962), Mihailo Đurić, *Problems of the Sociological Method: Critical Consideration of the State in West European and American Sociology* (1962), Radomir Lukić, *Public Property and Self-Government* (1964), Vuk Karadžić, *On the Society* (1964), Ilija Stanojčić, *The Subject of General Sociology: Its Relationship to Other Sciences* (1964), Jovan Cvijić, *From Social Sciences* (1965) and Aleksandar Todorović, *Introduction to the Sociology of the City* (1965).

Sociological Society of Serbia in 1961”, while only three lines after that she states: “The publisher of the journal *Sociological Review* from 1961 until the edition No. 1/1975 was the Serbian Sociological Society that, starting from No. 2/1975, calls itself as the Sociological Society of Serbia”; four lines below, she writes that “from 2006 it is once again called the Serbian Sociological Society” (Vukotić, 2009, p. 192).

The mistake regarding the publisher’s name and the year when the Serbian Sociological Society brought back its previous name is not only the consequence of a certain concentration drop displayed by this monograph’s editor, but also of a more profound prejudice, as well as of insufficient knowledge present in one part of our sociological community.

Since in 1951 the (renewed) Serbian Philosophical Society was established (See Kučinar, 2011, pp. 51–75), the sociologists – professors of the Faculty of Law in Belgrade, gathered around Radomir Lukić, put forward an initiative for the creation (continuation) of the sociological society as well (Antonić, 2015). However, unlike philosophy that was a recognized scientific discipline in Yugoslavia of that time and that was taught at schools and universities, sociology was suspected of being a “bourgeois science” (See Antoniće, 2015, pp. 268–269; Kašić, 1989) and was not taught either in grammar schools or at the University. Since, generally speaking, there were far fewer sociologists than philosophers, a decision was made, due to the broad cadre base, to establish immediately a sociological society at the level of the whole country. Therefore, in October 1954, the Yugoslav Association for Sociology was established.

However, simultaneously with this Association, on 28th December 1954 the sociological society was established at the level of Serbia. At first it was not separately registered, but for a period of time it was recorded as the “Section of the Yugoslav Association for Sociology for the People’s Republic of Serbia”. That is why Vojin Milić writes about the “establishment of the initially semi-legal Sociological Society” (Milić, 1996, p. 6), saying the following about the sociologists gathered around Lukić: “The group proclaimed itself as the Sociological Society of Serbia, although for several years it was not institutionalized according to the then applicable legal regulations” (Milić, 1993, p. 148). As a matter of fact, the so-called “Section” was the only Republic section of the Yugoslav Association for Sociology for a long period of time (whereas the Croatian one was established in 1959). However, from the very beginning, the association in Serbia unofficially called itself the Serbian Sociological Society, and in some documents it was even mentioned under that name – for example, in the Decree on the establishment of the Institute for Pedagogical Research of 6th November 1959³.

The Yugoslav Association for Sociology (actually, the Section of the Yugoslav Association for Sociology for the People’s Republic of Serbia”), upon the “suggestion” from the Central Committee of the League of Communists of Yugoslavia, was united with the Serbian Philosophical Society into the Yugoslav Association for Philosophy and Sociology in 1956

³ Article 5 of the Decree states: “The following appoint their representatives in the Institute Council: 1) the Faculty of Philosophy of the University in Belgrade, 2) the Pedagogical Association of the People’s Republic of Serbia, 3) the Psychologists’ Association of the Federal People’s Republic of Yugoslavia – the Section for the People’s Republic of Serbia, 4) the Serbian Sociological Association, 5) the Serbian Philosophical Association and 6) the Institute for the Improvement of Education of the People’s Republic of Serbia. The Director of the Institute is a member of the Council due to his position”. (http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/glasnik-zakoni/zbornik/knjiga3/3_290.pdf).

(Kučinar, 2011, pp. 166–167). Before uniting, the Yugoslav Association for Sociology changed its name by “proclaiming at the very meeting in 1956 the dissolution and then the formation of the Yugoslav Association for Philosophy and Sociology, and only then (or simultaneously) joining the new association” (Kučinar, 2011, pp. 169–170). Therefore, at that time (1956–1960), the society of sociologists in Serbia was officially called the “Yugoslav Sociological Association – Section for the People’s Republic of Serbia, Belgrade” (Vračar, 1957a; 1957b).

However, the Yugoslav Association for Philosophy and Sociology was divided into its philosophical and sociological parts in 1960. A decision was made that the existing Republic sections of the Association should be separate organizations. The Serbian section, after the model of the Serbian Philosophical Society, the Serbian Chemical Society, the Serbian Geographical Society, the Serbian Doctors’ Society, was called the *Serbian Sociological Society*. It was officially registered under this name in Belgrade’s City Police on 10th June 1961.

Therefore, at the moment of the continuation of the *Sociological Review*, the sociologists’ society in Serbia was called the Serbian Sociological Society – as written on the cover page of the 1961 edition. However, thirteen years later it had to change its name once again. Namely, after the adoption of constitutional amendments (1972) that began the process of the confederalization of Yugoslavia, and prior to the amended Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (1974), which completed the process – under the political pressure to follow the prevailing ideological concepts of the time in organizational respect too – the Serbian Sociological Society practically had to be divided territorially into three organizations: the Sociological Society of Serbia (as a legal successor of the Serbian Sociological Society), the Sociological Society of Vojvodina, and the Sociological Society of Kosovo⁴. Nevertheless, at the end of the 1980s, with the disappearance of the toughest party control over expert associations, the Sociological Society of Serbia renewed its activities in the territory of Vojvodina⁵, and then in Kosovo as well⁶. Accordingly, at the meeting of the association in Vrdnik, on 27th May 2006, the former name of the society was resumed – the *Serbian Sociological Society*⁷.

Still, a small number of Belgrade sociologists misinterpreted the resumption of the former name and even maliciously labelled it as the “renaming” under the alleged influence of Serbian “nationalism”. For example, in his interview to the daily *Danas*, when asked by

⁴ The Sociological Association of Vojvodina became part of the Association of Sociologists and Philosophers of Vojvodina (1978), while the Sociological Association of Kosovo became part of the Association of Philosophers, Sociologists and Political Scientists of Kosovo (Shoqatë së filozofëve, sociologëve, dhe politologëve të Kosovës). Official contacts of these three associations were poor (See Bakić, 1974; Milić, 1979, p. 110), so that “Vojvodina’s sociological association had the least cooperation with the Serbian sociological association” (Milošević, 2010, p. 432).

⁵ The Section of Sociologists of Vojvodina was established, simultaneously being part of the Association of Sociologists and Philosophers of Vojvodina, as well as of the Sociological Association of Serbia, while its membership and membership fees were unique (See *Sociology*, year 31 (1989), No. 1, p. 331). The work of the Novi Sad branch of the Sociological Association of Serbia was resumed in 1993.

⁶ The work of the Kosovo and Metohija branch of the Serbian Sociological Association (in Kosovska Mitrovica) was resumed on 22nd December 2010.

⁷ Some other associations acted in the same manner. For example, in 1969, the Serbian Philosophical Association, had to be renamed into the Philosophical Association of Serbia, but in 1997 it resumed its old name – the Serbian Philosophical Association (Kučinar, 2012, p. 462).

the journalist “What do you specifically refer to when mentioning ethno-cultural nationalism”, Sreten Vujović answered: “I have in mind the recent and, in my opinion, indicative change of the name of the society of sociologists from the Sociological Society of Serbia into the Serbian Sociological Society, as well as the introductory announcement at the September meeting (*One Hundred Years of Sociology in Serbia*, 2012, organized by the Serbian Sociological Society; note by S. A.), entitled ‘One Century of Serbian Sociology’ (the announcement was made by Milovan Mitrović, note by S. A.). I think it is not only the change of the name affected by the breakup of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, but the intentional closing within the national framework” (Vujović, 2012). Apart from Marija Bogdanović and Sreten Vujović, a similar negative reaction to the resumption of the former name was also expressed by Marija Babović who said that “most colleagues do not know when and how the name of the society was changed from the Sociological Society of Serbia into the Serbian Sociological Society” (Minutes, 2012) – which is a rather unusual statement, since the minutes from the meeting of the Sociological Society of Serbia/ Serbian Sociological Society, at which the former name was resumed, were published in the first next edition of the *Sociological Review*⁸. A similar attitude was taken by Zagorka Golubović who, on the occasion of receiving “Radomir Lukić” Life Achievement Award of the Serbian Sociological Society stated that “she would prefer the society to be called the Sociological Society of Serbia, and not the Serbian Sociological Society” (K. Ž. 2014) – despite the fact that it was during her mandate as the President of the Society (1968–1971) it used to be called the Serbian Sociological Society and not the Sociological Society of Serbia.

This unusual understanding – that every use of the adjective “Serbian” is an expression of some latent Serbian nationalism – dates back to the Socialist Federal Republic of Yugoslavia and the 1970s. According to such understanding, the lexeme “Serbian” could primarily be used in negative contexts, such as: “Serbian capitalism”, “Serbian bourgeoisie”, “Serbian national bourgeoisie”, “Serbian fascism”, “Serbian fascist intelligence” (all in Kuljić, 1974, p. 248), “Serbian irrationalism” (Ibid, p. 257), “Serbian Quisling bourgeoisie” (Ibid, p. 259, 262), “Serbian fascist bourgeoisie” (Ibid, p. 263) etc. However, in a positive or neutral context, according to such viewpoint, politically correct denoting of the attributes of Serbia was primarily achieved by the use of the genitive, and that is where the currently prevailing syntagm among a number of Belgrade sociologists comes from – *the Society of Serbia* (and not the *Serbian Society*)⁹ – although the expressions such as “German society”, “French society” or “Chinese society” are quite commonly used.

Hence Vojin Milić, one of the founders of that kind of ideological purity in Serbian sociology, never wrote “Serbian Sociological Society” but rather used the expressions: “Sociological Society” (Milić, 1993, p. 148; 1996, p. 6, 8), “Sociological Society of Serbia” (Milić, 1993, p. 148), and even “Belgrade Sociological Society” (Milić, 1996, p. 7). Characteristically, Milić is nowadays often taken, in one part of our sociology, as an example of a

⁸ *Sociological Review* 40 (2)/2006, 303-306, <https://sn.rs/iwohy>.

⁹ Namely, in the last joint collection of works of the Institute for Sociological Research of the Faculty of Philosophy in Belgrade – *Stratification Changes in the Consolidation Period in Serbia* (2019, <https://sn.rs/q7oa4>) – the syntagm “the Association of Serbia” was used three times more often (13 times: p. 43, 45, 46, 50, 69 three times, 119, 120, 165, 214, 218 and 245) than “the Serbian Association” (4 times, p. 11, 188, 223 and 230).

sociologist who was a consistent fighter against Serbian nationalism, someone who declared himself as being Yugoslav” (Kuljić, 1997, p. 526) “from his earliest days to death, a staunch Yugoslav by his national conviction and affiliation” (Bakić, 1997, p. 591), and as an example of consistent “Leninist viewpoint about communists fighting against their own, and chauvinists against someone else’s nationalism” (Kuljić, 1997, p. 525). What Todor Kuljić particularly emphasizes regarding Milić is that, although “his whole family *disappeared* in the war”, whereas “his parents *disappeared* on the way to Jasenovac”, Milić was still “deprived of any form of nationalist vengefulness, and did not even search for the surviving family members” (Kuljić, 1997, p. 512; italic by S. A.). If the virtue of the struggle against *Serbian nationalism* is “not searching” for parents and other family members in order to learn about their fate and provide a dignified funeral, then in such sharpened ideological concept even the adjective “Serbian” itself may sound suspiciously “nationalist”.

However, a clear majority of sociologists in our scientific community have an ideologically unburdened and unpoliticized attitude towards their own scientific and social tradition, not seeing anything problematic in national attributes, i.e. mere possessive adjectives and adverbs. The one that thinks that such expressions are an indicator of certain nationalism would have to prove it on the concrete experiential material, through the analysis of contents or in any other manner. Nevertheless, the accusations directed at our “nationalist sociology” have always been reduced to labelling, with almost no argumentation at all.

It can be illustrated best by Sreten Vujović’s foreword to the collection *The Risk Society* (2008). In it, Vujović says: “I don’t recall that sociologists in Serbia have ever been so divided and estranged as they are today. The line of division and conflict is mostly of theoretical, political or ideological nature” (Vujović, 2008, p. 10). In that respect, this author emphasizes that “particularly concerning contributions are those of ethno-cultural nationalists”, opposite to which Vujović puts himself and some other Belgrade sociologists, the proponents of the so-called “Third way”. According to Vujović, it is an alternative to socialism and neoliberalism (Vujović, 2008, p. 14) that constitutes “the way of globalization and the way of European integrations” (19), i.e. the advocacy for full “market economy”, based on private property as opposed to the “mixed property” economy (Ibid, p. 17). Every domestic sociologist who has objections to the current “globalization and European integration” necessarily deviates from the “Third way” – here Vujović explicitly mentions Vera Vratuša (Ibid, p. 22) and Slobodan Antonić (Ibid, p. 20), while there are also our sociologists who make an impression of being “sceptical” towards the EU and globalization (Ibid, p. 28), and Vujović invites them to take a final stand too – here he mentions Petar Opalić (Ibid, p. 28) and Milana Ljubičić (Ibid, p. 29).

Vera Vratuša responded to this text (2010). She commented Vujović’s claim that “there can hardly be ‘good nationalism’ in our country” (Vujović, 2008, p. 12) by posing a question as to whether it meant that that other nations could afford it, while what is allowed to others, for example Americans or the British, is prohibited to Serbs (Vratuša, 2010, p. 126). Moreover, she refused the obligation of Serbian sociologists to support globalization, particularly in its current neoliberal form (Ibid, pp. 127–128), just as the request to our sociologists to be the advocates of Euro-integration processes (Ibid, pp. 129–130). Antonić (2012, 5–8) decisively declined Vujović’s unsupported accusations about “Antonić suppressing the analysis of an otherwise gifted sociologists professional and assuming the role of

an ethno-cultural nationalist” (Vujović, 2008, p. 20), as well as Vujović’s disqualifications of the Serbian Sociological Society and the *Sociological Review* as an “ethno-nationalist” society and journal¹⁰. In contrast, Vladimir Ilić agreed with “Vujović’s substantiated indication that the line of division and conflict is mostly of theoretical, political or ideological nature” (Ilić, Manić, 2009, p. 228).

However, even if division exists between Serbian sociologists, it refers to a smaller group that vehemently advocates the ideology of *authoritarian modernization*, “Euro-Atlanticism” and “Yugoslavism”, disqualifying every different opinion as “ethno-nationalism”¹¹, and a clear majority of our sociological community that favours theoretical and conceptual pluralism, along with tolerance of different value attitudes as the *natural ambience for the growth and development of every social science*.

Scientific community

Our relevant ministry, “in line with the anti-national scientific policy that has been conducted for many years, has sent a ‘recommendation’ to (domestic) publishers of scientific journals to publish their texts in English” (Bukvić, 2020, p. 64). In the sociological periodicals it resulted in Niš-based *Themes* almost completely switching to English (2019)¹²; *Sociology* is advancing on that road¹³, while only the *Sociological Review* is still heroically publishing all articles both in Serbian and English (See AntoniĆ, 2021, pp. 696–697).

It is a fact that the norm imposed on Serbian scientists to address primarily the Anglophone audience has caused the expansion of the “caricatured English language” in many domestic journals and collections of works (Bukvić, 2020, p. 64)¹⁴. However, the consequences of such scientific policy – which has been extended by a similar request to

¹⁰ “In today’s Serbia, there are two sociological journals: *Sociološki pregled / Sociological Review* as the organ of the Serbian Sociological Society, and *Sociology*, as the organ of the Sociological Association of Serbia and Montenegro and the Institute for Sociological Research of the Faculty of Philosophy in Belgrade. Those Presidencies of the associations and of the editorial boards of the journals have different conceptual or value orientations. More specifically, in the case of the Serbian Sociological Society, it refers to ethno-cultural nationalism, i.e. ethnocentrism” (Vujović, 2012).

¹¹ It is evident that the scale with ideologemes that should be accepted in our sociology if we do not want to be an “ethno-nationalist” is constantly raised, and now, in his latest article in *Sociology*, Vujović casually added “genocide in Srebrenica” (Vujović, 2021, p. 584). That qualification is obviously taken as scientifically confirmed, self-evident and indisputable, although it is the subject of numerous controversies, whereas many authors, including even those from the Federation of Bosnia and Herzegovina, point out that it is primarily a “discursive policy”, mostly based on the “controversial or ‘flimsy’ character of ICTY’s rulings on genocide” (Pehar, 2019, p. 41).

¹² This journal’s website is now exclusively in English (<https://sn.rs/hohyz>) while, for example, in No. 1 for this year (Vol. XLV/2021, No 1), out of 24 scientific articles, only 4 are in Serbian (<https://sn.rs/ldf01>).

¹³ In No. 2 for this year (Vol. LXIII/2021, N°2), out of 11 scientific articles, only one is in Serbian (<https://sn.rs/uqe3h>).

¹⁴ Bukvić (2020, p. 64) gives an example of the paper in which Lorenz curve is translated as “Lorenzo’s guilty” and “Lorenzo’s fault”, while market supply is translated as “offer”.

scientific monographs and gatherings – are disastrous. First of all, the development of the domestic scientific terminology is suspended – exactly what was insisted on in sociology particularly by Vojin Milić (1996, p. 19). In that way, “the gap between foreign and domestic science, with the alleged attempts of being bridged, is only growing further” (Bukvić, 2020, p. 64). Secondly, when everyone starts publishing in English and address the global scientific audience, domestic scientific communities will wind down.

Namely, for social science to develop, its ideas, theories and research findings must continuously critically considered and discussed. How likely is it for an American, German or Chinese to react to a text published in a Serbian journal? Why would be interested in the conceptual and research problems concerning the Serbian society? Furthermore, production has grown to such an extent that it is practically impossible to monitor. It is not the same to read three or three hundred sociological journals. Scientific communities of one language or state have communication dynamics of their own that comes from the common social and institutional experience. If we look at the bibliography of the *Sociološki pregled / Sociological Review*, we can see numerous scientific polemics and reactions throughout the decades of its publication. The same applied to other domestic journals until recently. Some older sociologists perfectly recall energetic, but fruitful polemics about “Milić-style school of sociology” or “acting potential of social groups” from 1990s. There are no longer debates like that. The reason for it is, among other things, the fact that we read one another less and less because we must constantly write on and on.

With the new scientific policy, sociologists are also forced to collect points and produce as many papers as possible, possibly believing that at one moment, in line with the laws of dialectic materialism, “quantity will turn into quality”. As a result, a large number of younger sociologists turn to the co-authoring regime – I will sing your name, you will sign mine, and each of us doubles respective scores¹⁵. While he was the editor-in-chief of *Zbornik Matice srpske za društvene nauke / Matica Srpska Social Sciences Quarterly*, Časlav Očić refused even to take into consideration co-authored papers. “Why is it necessary t in social sciences to have three authors write about a minor topic”, he wondered. “In our field, ideas and interpretations are always strictly individualized; otherwise, we will be flooded by worthless mediocre production”. I am afraid that we already have it. That is why we must advise younger associates to immediately begin building their own research profile, recognizable (individualized) by topics and style, if they intent to be something more than scientific clerks in an institute or educational bureaucrats at a faculty.

How far our scientific community has gone on its road of silent winding down can also be seen from renouncing the idea of mutual reference and inter-generational cumulativeness of findings. If you look at our journals, you will see that the authors write about certain topics as if no one has even written anything about it before in our country. In the preparation of a scientific article, my generation was instructed to report about the people and the manner of exploring the given field in our country. If what was previously done was good, we should start from it and go further. In case it was not good, we should say why it was not and to show the way it should be done. In both cases, this is how we demonstrate

¹⁵ In the above-mentioned edition of *Sociologija* (Vol. LXIII/2021, N°2), out of 11 scientific articles, only 1 (or 9%) is signed by one author, while all others (91%) were co-authored papers.

our familiarity with the literature and how we avoid the danger of “reinventing the wheel”. Today hardly anyone observes that important and heuristically fruitful rule. And in this era, there are far greater possibilities for research continuation or critical reference than before. Now, by simple search of the bibliography of the *Sociological Review* we can find out who has already written about a topic we are interested in. Since the entire archives of the journal are digitalized, by clicking the link we can quickly find the desired article. I do not see why the editorial policy in our journals should not encourage, and even insist on the continuation of important academic tradition of reference and cumulateness in domestic science.

Of course, that does not mean moving solely in the domain of our scientific community. It is of equal importance to report on the type of experiences regarding certain theoretical or research matters exist in substantially larger sociological communities – American, Russian or Indian, for example. Still, the one who fails referring to authors and works of the domestic scientific community actually avoids putting their own scientific works within the framework in which it might be competently evaluated and critically considered on a greater scale. It can hardly be a contribution to the development of science through genuine cumulateness of scientific findings.

In that respect, it should be said that the attempts of the *Sociološki pregled / Sociological Review* since 2017, that every article should be published both in English and in Serbian probably represent a unique enterprise in our scientific community. It combines the imperative of preserving domestic scientific terminology and communicative cohesion of the scientific community in Serbia, as well as the requirement for Serbian sociologists to join the world mainstream and to win their deserved place in it. However, it is a rather complex and expensive enterprise that, in the long run, is difficult to sustain without the help of the Serbian government. Its official scientific policy, however, does not recognize such priorities. Therefore, there is an open question as to what state and form the *Sociološki pregled / Sociological Review* will celebrate its centennial (1938–2038).

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Antonić, S. (2021). Six Decades since the Continuation of the *Sociological Review*. In: Bojana Vukotić and Dobrilo Aranitović, *Sociološki pregled / Sociological Review 1938–2020: Bibliography* (681–700). Beograd: Srpsko sociološko društvo, <https://doi.org/10.5281/zenodo.5652094> [In Serbian]
- Antonić, S. (2018). The foundation of *Sociološki pregled/Sociological Review* in 1938, *Sociološki pregled* 52 (1), 7–23. DOI: [10.5937/socpreg52-17319](https://doi.org/10.5937/socpreg52-17319)
- Antonić, S. (2015). Radomir D. Lukić as the Founder of the Serbian Sociological Society. In: D. N. Basta, S. Avramović (eds.) *Scientific Heritage of Radomir D. Lukić*, collection of works from the scientific gathering (265–276). Beograd: SASA, <https://sn.rs/lvhfk> [In Serbian]
- Antonić, S. (2012). *Bad Infinity: Contributions to Sociology of the Serbian Society*. Beograd: Službeni glasnik, Dosije. <https://sn.rs/k9cdm>. [In Serbian]
- Bakić, J. (1997). Vojin Milić and the Nation, *Sociologija* 39 (4), 589–608. <https://sn.rs/kdj3k>. [In Serbian]

- Bakić, S. (1974). Sociology in Serbia 1964–1974, *Sociološki pregled* 8, (2–3), 203–210. <https://sn.rs/k8i0o> [In Serbian]
- Bogdanović, M. (2009). Foreword: Five Decades of Sociology in Serbia. In: M. Bogdanović (ed.) *Sociology in Serbia 1959–2009: Institutional Development* (7–31). Beograd: Službeni glasnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu. [In Serbian]
- Bogdanović, M. (ed., 2009). *Sociology in Serbia 1959–2009: Institutional Development* (50th anniversary of the Department of Sociology of the Faculty of Philosophy in Belgrade). Beograd: Službeni glasnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu. [In Serbian]
- Bukvić, R. (2020). On the Quality and Visibility of Social and Economic Sciences in Serbia. *Ekonomski vidici* 25 (1–2), 49–73. <https://sn.rs/9gnv1>. [In Serbian]
- Ilić, V, Manić, Ž. (2009). *Sociological Associations*. In: Marija Bogdanović (ed., 2009) *Sociology in Serbia 1959–2009: Institutional Development* (50th anniversary of the Department of Sociology of the Faculty of Philosophy in Belgrade) (223–256). Beograd: Službeni glasnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu [In Serbian]
- Kašić, B. (1989). *Sociology and Historical Materialism – Controversy of an Era, Revija za sociologiju* 20 (1–2), 61–70. <https://hrcak.srce.hr/file/229273>. [In Croatian]
- Kuljić, T. (1997). *Conceptual-political Orientation and Oeuvre: Vojin Milić and Marxism, Sociologija* 39 (4), 507–536. <https://sn.rs/e91r7>. [In Serbian]
- Kuljić, T. (1974). Serbian Fascism and Sociology, *Sociologija* 16 (2), 237–267. [In Serbian]
- Kučinar, Z. (2011): *Serbian Philosophical Society: A Short History (Part 1: until the Establishment of the Yugoslav Association for Philosophy and Sociology) (1898–1956)*. Beograd: Službeni glasnik, Srpsko filozofsko društvo [In Serbian]
- Kučinar, Z. (2012). *From Our Philosophical Life: Apposite Texts*. Beograd: Plato. [In Serbian]
- K. Ž. (2014). “Radomir Lukić” Life Achievement Award to Zagorka Golubović, *Danas*, 12 June 2014. Available at: <https://www.danas.rs/drustvo/zagorki-golubovic-nagrada-za-zivotno-delo-radomir-lukic/>. [In Serbian]
- Mehta, C. A. (2005). “A Rat Hole to be Watched?” *CIA Analyses of the Tito-Stalin Split, 1948–1950*. The thesis submitted to the Graduate Faculty of North Carolina State University, under the direction of Dr. Nancy Mitchell <https://sn.rs/a96jt>.
- Milić, A. (1979). Report on the work of the Board of the Steering Committee of the Sociological Society of Serbia in the period 1977–1979, *Sociološki pregled* 13 (2), 107–111. <https://sn.rs/lhh2p> [In Serbian]
- Milić, V. (1996). *Social Structure and Mobility of Yugoslavia (from the second half of the 1950s to mid-1960s)*. Novi Sad: Katedra za sociologiju Filozofskog fakulteta. [In Serbian]
- Milić, V. (1993). Memories of the Scientific Activity of Rudi Supek in Belgrade – from the end of 1958 to the beginning of 1961. *Sociologija* 35 (1), 145–152. [In Serbian]
- Milošević, B. (2010). Sociology at the University in Novi Sad: institutional development and institutional obstacles, *Teme* 34(2) (April–June), 421–445. <https://sn.rs/v1ht1>. [In Serbian]
- ND (1954). *Novi Sad Agreement*, document. *South Slavic Philologist: occasional manuscript for Slavic philology*, Vol. 21, Book 1/4 (1955/1956), 262–264. <https://sn.rs/7h4p2> [In Serbian]
- Pehar, D. (2019). ‘Genocide’, ‘Hate-speech’, and ‘Peace as War’: From the Dayton peace implementation to a July 11, 2018 Srebrenica-related tweet, *Politeia*. vol. 9, No. 18, 27–49. <https://sn.rs/mgynk>. [In Serbian]

- Šuvaković, U. (2021). Bibliography of the *Sociološki pregled / Sociological Review* as a short overview of Yugoslav and Serbian sociology. In: Bojana Vukotić and Dobrilo Aranitović. *Sociološki pregled / Sociological Review 1938–2020: Bibliography* (5–8). Beograd: Srpsko sociološko društvo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5652094> [In Serbian]
- Trkulja, J. (2021). Bibliographical Contribution to the Study of the journal *Sociološki pregled / Sociological Review*. In: Bojana Vukotić and Dobrilo Aranitović *Sociološki pregled / Sociological Review 1938–2020: Bibliography* (706–714). Beograd: Srpsko sociološko društvo <https://doi.org/10.5281/zenodo.5652094> [In Serbian]
- Trkulja, J., Šuvaković, U. (2018, eds.). *Sociološki pregled / Sociological Review No. 1/1938*. Beograd: Srpsko sociološko društvo, Institut društvenih nauka [In Serbian]
- Vratuša, V. (2010). Where does the ‘Third way’ lead? *Sociološki pregled* 44 (1), 119–137. <https://sn.rs/wqz58>.
- Vračar, S. (1957a). Up-to-date Work of the Yugoslav Sociological Association (Section for the People’s Republic of Serbia). *Jugoslavenski časopis za filozofiju i sociologiju* 1 (1), 217–220. [In Serbian]
- Vračar, S. (1957b). 3rd Annual Meeting of the Section of the Yugoslav Sociological Association for the People’s Republic of Serbia. Beograd, *Jugoslavenski časopis za filozofiju i sociologiju* 2 (1–2), 243–247. [In Serbian]
- Vujović, S. (2021). Alija Hodžić, Being a Nation, *Sociologija* 53 (3), 582–591. <https://sn.rs/5x-qxl>. [In Serbian]
- Vujović, S. (2012). Ethno-centrism and sociologies do not go together. An interview for *Danas*, 2 November. Available at: <https://www.danas.rs/nedelja/etnocentrizam-i-sociologije-ne-idu-zajedno/>. [In Serbian]
- Vujović, S. (2008). Instead of a foreword or in search of the Third way. In S. Vujović (ed.) *The Risk Society: Changes, Inequalities and Social Problems in today’s Serbia* (7–30). Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu. [In Serbian]
- Vukotić, B., Aranitović, D. (2021). *Sociološki pregled / Sociological Review 1938–2020: Bibliography*. Beograd: Srpsko sociološko društvo <https://doi.org/10.5281/zenodo.5652094> [In Serbian]
- Vukotić, B. (2009). Sociological Journals. In: M. Bogdanović (ed.) *Sociology in Serbia 1959–2009: Institutional Development* (187–221). Beograd: Službeni glasnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu. [In Serbian]
- Zapisnik (2012): “Minutes from the 2nd Meeting of the *Section for Feminist Research and Critical Studies of Masculinity*, held in the Institute of Criminological and Sociological Research, Gračanička 18, in Belgrade, on 20 December 2012, at 12:00”. The establishment of the Section for Feminist Research, the website of the Serbian Sociological Society, 7 June 2012. Available at: <http://ssd.org.rs/images/stories/opsti/20.12.2012.doc>. [In Serbian]